

A photograph of a person in a cave, wearing a headlamp and a harness, looking towards the camera. The cave walls are rocky and textured. The image is overlaid with a semi-transparent green filter.

10.

Speleološka istraživanja Snežnika

Lovel Kukuljan

Foto: Lovel Kukuljan

Šverda se prirodno nadovezuje na prostrano gorsko područje Snežnika zbog čega je neizostavno predstaviti i speleološka istraživanja tog područja. Tradicija istraživanja Snežnika traje već od 20-tih godina prošlog stoljeća kada područje započinju istraživati talijanski istraživači. Prva jama unesena u slovenski katastar datira iz 1950. godine, a do 2017. istraženo je oko 350 objekata (Katastar jam, 2017). Najdublja jama je Brezno treh src, pronađena 2009. godine, duboka 606 m (prema podacima iz 2010.), a u kojoj su istraživanja i dalje u tijeku. Područjem dominira vrh Velikog Snežnika (1796 m.n.v.) koji predstavlja najviši vrh sjevernih Dinarida i nudi panoramu na Kvarner, Alpe i ostale planinske lance u široj okolici. Po svim ostalim značajkama, geografskim, klimatskim, pa i po morfologiji jama, područje je vrlo nalik Šverdi.

Kao i u primjeru Istre i Hrvatskog primorja, Snežnik prvi speleološki započinju istraživati talijani početkom 20. stoljeća. Nakon drugog svjetskog rata 1953. dolaze članovi JK Železničar* iz Ljubljane te istražuju 20 objekata. U periodu 1972. – 1977. bilježi se veći broj organiziranih akcija. U tom razdoblju istraženo je 66 objekata od strane članova JK Ljubljana Matica, JD Rakek i Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU. U periodu od 1982. do 1988. godine područje većinom istražuju članovi JD Rakek, a 1988. pronađena je dotad najdublja jama područja, „Cifre“ dubine 280 m (Mršek i Matičič, 2009). U istom razdoblju pronađena je i Kamrica jama (Kambrce) koju su naposljetku članovi JD Netopir iz Ilirске Bistrice istražili do dubine 351 m.

Od 90-ih godina se intenzitet i broj društava koji je istraživao na Snežniku postupno povećavao. Istraživanjima se pridružuju članovi JD Netopir, JK Borovnica, JO SPD Trst, DZRJ Luka Čeč, DZRJL i ostali. Najveći doseg tih godina biva pronalazak i istraživanje 506 m dubokog „Brezna Bogumila Brinška“ koja se nalazi vrlo blizu hrvatske granice (Šajn, 1999). Na ulaz ove jame članove JD Netopir dovodi lokalni šumar 1990. godine. Nakon kratkog početnog oduševljenja, speleolozi sljedećih 5 godina organiziraju 10 akcija kopanja i širenja na dnu 75-metarske ulazne vertikale u pokušaju prolaska dublje u podzemlje. Proboj im je uspio u kolovozu 1996. kada ulaze u 170-metarsku vertikalu, ali staju s istraživanjem na -160 m zbog manjka opreme. U sljedećih nekoliko akcija iste godine dostižu -266 m, a 1997. na -368 m nailaze na uzak meandar i suženje kroz koje snažno struji zrak. Ostatak godine provode u akcijama širenja u teškim uvjetima rada zbog manjka prostora, mokrih uvjeta u jami i niske temperature. Na ljeto 1998. uspijevaju probiti staro dno, ulaze u 130-metarsku vertikalu te ubrzo stižu do dna na konačnih -506.5 m.

2002. godine članovi JD Rakek sjeverno od V. Snežnika pronalaze „Žalcevo brezno“ kojeg iste godine u nizu akciju (svaki put ostaju bez užeta) istražuju do dubine 312 m kada nailaze na prvu veću prepreku, uski meandar. Iako bez značajne cirkulacije zraka, meandar proširuju 2006. unutar 6 akcija, a na kraju pronalaze 15-metarsku vertikalu s novim suženjem. Na dno se vraćaju iduće godine, a suženje šire više iz treninga, nego radi realne perspektive. Na dnu nove 8-metar-



||| „Tri srca“ pokraj ulaza u Brezno treh src | Foto: Lovel Kukuljan



||| Pogled na Snežnik s Bukove gore | Foto: Lovel Kukuljan

ske vertikale i pred novim suženjem konačno staju te jama tako dobiva konačnu dubinu od 336 m (Mršek i Matičič, 2009).

Dugi niz godina je „Brezno Bogumila Brinška“ bila najdublja jama na području Snežnika i Šverde i jedina dubine preko 500 m sve dok speleolozi iz DZRJL nisu pronašli ulaz u „Brezno treh src“ (Štrukelj 2011; Šuštar i sur., 2011). Početak istraživanja ove jame kreće u jesen 2009. godine kada nekoliko starijih članova

DZRJL-a, koji već godinama ne uživaju status „aktivnih članova“, odlučuje „počastiti“ društvo za 100-godišnjicu osnutka pronalaskom nove duboke jame. Iako je u toj zanimljivoj potrazi entuzijazam polako zamirao, trojica najodlučnijih ipak prije zime uspijevaju pronaći mali ulaz u „Brezno treh src“ te ju istražiti do -175 m gdje nailaze na uzak meandar. Na Snežnik se vraćaju sljedeće godine čim su im snijegom zametene ceste to dopustile – tek krajem 6. mjeseca. Iza meandra bacanjem kamenčića kroz okno predviđaju 100-me-



||| U jami Brezno treh src ispod 300 m dubine | Foto: Lovel Kukuljan

tarsku vertikalnu u komadu, ali u društvu odmahuju rukom da su preeuforični i preoptimistični. Vraćaju se sljedeći vikend sa 140 metara užeta i ostaju visjeti u zraku. Sumnje su tako bile pobijene, a jama je već tada prekoračila 300 m dubine. Na svim sljedećim akcijama ostajali su bez užeta, a onda su na zadnjoj akciji dosegli -571 m gdje se vertikalna morfologija jame u potpunosti mijenja. Slijedili su teški metri uskih, blatnih i mokrih meandara i skokića kroz koje je kao i u ostatku jame, cirkulirao zrak. Veterani, ali i ostali članovi društva, bili su i više nego zadovoljni pronađenim, a istraživanje novih težih dijelova preuzimaju mlađi članovi. Jama je tako krajem 2010. imala 606 m dubine, a od onda se nižu brojne akcije širenja s vrlo postepenim prodiranjem dublje (Krajnc i Prelovšek, 2014, DZRJL, 2018). Prema posljednjim informacijama jama je dublja 20 do 30 m (usmeno, 2018).

Na poziv slovenskih kolega 2013. godine se jednoj od istraživačkih, odnosno akcija širenja, pridružuju i članovi naše udruge, Andrija Rubinič, Dario Maršanič i Lovel Kukuljan. Izlaskom iz jame u ranim jutarnjim satima nakon cjelodnevnog rada (jama nema bivak), ekipa je bila više nego zadovoljna da su imali priliku vidjeti kako izgleda najdublje mjesto na području Snežnika i Šverde. Od ostalih zanimljivosti ove jame vrijedi spomenuti pronalazak podzemnog kornjaša koji se prehranjuje filtriranjem vode (higropetrični kornjaš) roda *Croatochelys* što je prvi nalaz ovog roda u Sloveniji (Delić, 2017). Do sada je bio pronađen na više lokalite-

ta unutar Dinarida od kojih su najbliži nalazi iz Kaverne u tunelu Učka i špilje Lokvarke.

Od ostalih dubokih jama istraženih na Snežniku u posljednjem razdoblju možemo spomenuti:

- **Brezno lobanje** (Brezno Le Crane, -256 m) – jamu su istražili francuski speleolozi 2000. godine, a ponovili članovi JD Rakek 2009.
- **Brezno sijočih zvezd** (-270 m, DZRJL) – istraživanje paralelno s Breznom treh src (Šuštar, 2011).
- **Grozilda** (-200 m, JD Rakek) – jamu su istražili francuski speleolozi 2000. godine do -119 m, a istraživanja su nastavili članovi JD Rakek u razdoblju 2013. – 2015. 20 metara iznad starog dna pronašli su pukotinu iza koje je kamen zvonio barem 15 sekundi. Nakon nestrpljivog čekanja kopnjenja snijega u zimi 2014. – 2015., prvom prilikom probijaju pukotinu te upadaju u 100-metarsku vertikalnu koja ih dovodi do trenutnog dna na -200 m bez perspektiva za nastavkom (Bajt, 2016).

Prostorni raspored jama i sheme 10 najdubljih jama na području Šverde i Snežnika predstavljene su detaljnije u 15. poglavlju.

*Pojašnjenje kratica. **Brézno** – jama, **JK** – Jamarski klub, **JD** – Jamarsko društvo, **JO SPD** – Jamarski odsek Slovenskega planinskega društva, **DZRJ** – Društvo za raziskovanje jam, **DZRJL** – Društvo za raziskovanje jam Ljubljana, **ZRC SAZU** – Znanstvenoraziskovalni center Slovenije akademije znanosti in umetnosti